

Federalisme i sobirania

Klaus - Jürgen Nagel

Federalisme i sobirania

Klaus-Jürgen Nagel
(Universitat Pompeu Fabra)

Universitat
Progressista
d'Estiu
de Catalunya

UPEC

Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya

Portal de l'Àngel 42, 2n A 08002 Barcelona

www.upec.cat / info@upec.cat

Autor: Klaus-Jürgen Nagel

Assessorament lingüístic: Mar Olivé

Disseny coberta: Xavier Badenes

Fotografia coberta: Jordi Serrano

Idea original: Jordi Serrano

Direcció de la col·lecció: Judith Calabria i Luis Juberías

El contingut d'aquesta publicació pot ser reproduït, sempre que se citi la procedència.

Edició i maquetació:

DEBARRIS, SCCL

Perla, 31 bxs

080012 Barcelona

www.debarris.com

debarris@debarris.com

ISBN: Pendent de la sol·licitud!!!!

Dipòsit legal: B-28.335-2008

Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya
9 de juliol 2008.

Federalisme i sobirania

Permeteu-me afrontar el tema de la problemàtica relació entre federalisme i sobirania des de la teoria política.

Sobirania, què és això?

Els diccionaris ens expliquen que el que és sobirà, decideix, legítimament, en última instància, o bé subratllen les suposades característiques de la sobirania. Segons aquestes definicions, la sobirania és absoluta, perpètua, suprema, il·limitada, indivisible i imprescindible. Sembla que només un sol centre la pot exercir en un territori donat.

El concepte sorgeix al segle 16, i el seu ús s'estén al llarg del segle 17. És a dir, els seus orígens es troben entre

la revolta dels Països Baixos contra Espanya el 1567, i el tractat d'Utrecht el 1714. Per tant, és fill d'una època ben conflictiva.

El concepte, d'antuvi, pressuposa l'existència de l'estat modern. El concepte de l'estat té els seus orígens al Renaixement. El podem vincular amb Maquiavel que vivia entre 1467 i 1527. El concepte de l'estat és hereu de la crisi terminal del món medieval. A l'edat mitjana, no s'havia parlat d'estats, sinó d'imperis, repúbliques, principats, ducats, comtats, ciutats.

El model medieval de domini era un model de persones que podien tenir diferents títols sobre el mateix territori. Les relacions de poder s'establiren entre persones. Amb el trencament de la unitat religiosa, aquest model medieval de domini, finalment, va acabar trencat. El factor territori va agafar volada. En l'estat (*estato*) de Macchiavel, el príncep tenia la suprema autoritat dins del seu territori. I al territori del costat, un altre príncep. L'estat, guerrer cap a fora, cap a dins, tenia la funció de posar límits a la destructivitat humana.

A l'edat mitjana, els títols adquirits havien donat autoritat, les tradicions, els costums i la religió l'havien donat, l'emperador, el papa i molts altres en tenien. Contra aquesta pluralitat, es va erigir el model d'una sola i única font d'autoritat pública. L'*Stato* era ordre, i era l'antítesi a l'anarquia.

La primera definició del concepte de sobirania la trobem en Jean Bodin, que vivia entre 1529 i 1596. El segle XVI, a França on vivia en Bodin, era ple de guerres religioses i civils. Qui podia garantir pau i ordre? Per en Bodin, només el monarca podia fer aquesta funció. Calia consolidar la seva autoritat, posar-lo en el cim de la unitat estatal, i clarament per damunt dels cossos intermediaris, com ara ciutats, estaments, gremis etc., com també per damunt de les divisions religioses i partidistes. Calia que al monarca se li reconegués un poder que no depenia de cap altra voluntat. I que només i únicament el rei en tingués, d'aquest poder, com a mínim en l'esfera política. Aquí trobem el sentit de la sobirania. En Bodin la defineix com "el poder absolut i perpetu de una República" (noteu que en Bodin encara no fa servir la paraula nova,

stato). Hi entén el poder no delegable, inalienable, etern, no limitat per lleis públiques. És més: el sobirà era la font de qualsevol dret públic, l'origen de les lleis. O sigui, la sobirania, amb les paraules d'en Bodin, era “el poder de dar las leyes a todos en general y a cada uno en particular ... sin consentimiento de superior, igual o inferior.” Això incloïa declarar la guerra i fer la pau, cosa que abans feia qualsevol cavaller o ciutat, com també encunyar moneda i establir impostos, cosa que, abans, també havien fet les ciutats i molts dels vassalls de l'emperador.

Sempre s'ha discutit si la sobirania en un sol territori havia de ser absoluta, o si l'autoritat suprema podia estar en mans diferents, segons la matèria. De fet, en Bodin, als seus llibres, deixava lloc per a la llei de Déu i la llei natural, i que fins i tot hi trobem lleis que, per lògica, el mateix sobirà no podia canviar, per no posar en perill el principi de la sobirania estatal, per exemple les lleis de successió a la Corona. L'absolutisme del concepte de la sobirania també va quedar limitada pel fet que es referia, “només”, a l'esfera política, i no incloïa per exemple el dret a la propietat, o la família. A l'hora de la realitat,

en Bodin volia consolidar el poder del monarca, i al mateix temps conservar algunes de les tradicions i antigues institucions. Ja se n'encarregaria el “sobirà” Lluís XIV, d'estendre l'esfera política, i realitzar el canvi del feudalisme per l'absolutisme. Mentre, en la Pau de Westfàlia del 1648, el sistema d'estats “sobirans” es consagrava “internacionalment”.

Un segle després, en Jean-Jacques Rousseau, tantes vegades citat en la literatura sobre sobirania, només havia de substituir el “titular” de la sobirania, que va passar a ser el poble, a partir de la revolució francesa.¹

Anem ara a l'origen del segon concepte a tractar, el federalisme.

Federalisme ve del llatí, *foedus* vol dir pacte. Tanmateix, podem trobar formes proto- o pre-federal a l'Israel de l'antic testament, o a les lligues gregues. A l'Imperi romà, els *foedus* eren pactes asimètrics entre l'Imperi i els

1 Ja abans, a Anglaterra, cas especial, la “sobirania” havia passat al parlament, en un procés que tenia el seu punt àlgid en la “revolució gloriosa” del 1688.

seus vassalls. Però podem dir que, pel que fa a la teoria federal, tot això és prehistòria, i el gran teòric del federalisme a Europa era en Johannes Althusius (1557-1638). O sigui, un pensador que vivia just a la mateixa època que en Jean Bodin. I podem dir que la seva obra era una obra “anti-sobiranista”, contra en Bodin.

L’Althusius era alemany, en concret, westfalià, tot i que havia estudiat a Suïssa. Religiosament, en Bodin era un jueu convers i en el fons un deïsta. L’Althusius era calvinista. Els calvinistes o reformistes entenen el nou testament com un nou “pacte”, un “conveni/covenant”. En el fons, per a ells, no és un “testament”, com per als luterans, que a la mateixa època ben sovint eren els defensors del concepte de sobirania, amb el suport dels ducs i prínceps que no volien reconèixer la supremacia del papa o de l’emperador. Un testament és l’expressió de la voluntat sobirana del seu autor. Però per als calvinistes hi havia un *foedus*, un pacte, entre Déu i els homes. Un pacte que Déu oferia als humans, i que permet als humans, en cas d’acceptar i complir els termes, entrar en una comunitat amb Déu. L’origen d’aquest pacte i en el

fons de qualsevol dret és Déu. Tot el poder i tot el govern té el seu origen en Déu. Aquesta manera de pensar, al mateix temps, estableix la igualtat entre els homes que, davant de Déu, en el fons, tots són iguals. Cap autoritat, ni tampoc el rei, està justificat per treballar pels seus interessos egoistes. Com deia l'Althusius: "si el Rei governa contra la llei, serà castigable per la llei." Per l'Althusius, l'harmonia no venia de la submissió a una sola autoritat mundana. Per a ell, la política no era lluitar pel poder i, potser, un poder absolut, sinó l'art d'associar. Ni el rei, ni tampoc el poble tenen l'última autoritat, la sobirania. Si de cas la té Déu, però "ens" ha deixat la llibertat per fer la nostra "constitució", un pacte civil, les lleis que ens han de regir. Per tant, l'Althusius, malgrat la seva base religiosa, no està proposant una teocràcia.

Com ha de ser la nostra llei, la nostre constitució civil, segons l'Althusius? Cap home és autosuficient. Tot-hom necessita l'altre. Ens associem en famílies, col·legis professionals o gremis, municipis, ciutats, províncies.... L'Althusius, en el fons, defensa el corporativisme poli-cèntric medieval, els gremis, les ciutats, les províncies,

etc. Defensa l'existència d'entitats diferents i, per descomptat, asimètriques, entitats amb orgull propi, tots sota l'ombrel·la d'un imperi diguem-ne confederal, que trobaria la seva raó d'existència en ser res més que l'aixopluc de totes aquestes entitats auto-organitzades que hi conviurien. Fixeu-vos en el fet que es tracta d'una organització de la *polity* que ve de baix a dalt, amb poders residuals a cada nivell inferior. Però sense una única font de l'autoritat, sense una sola autoritat suprema mundana.

Dit sigui de passada, també sense una separació de les esferes pública i privada. El *federalisme* de l'Althusius és societal i universal, és multinivell i asimètric, és precursor del principi de subsidiarietat, però d'una subsidiarietat que va de baix a dalt. És corporativista, és “grup-pal”: no posa ni el Rei ni l'individu al centre del seu ordre i del seu raonament. Aquest model ideal, l'Althusius, que no fa ús de la paraula “federal”, l'anomena “Consociatio consociationum”.

El federalisme consociacional de l'Althusius és realment, un “gran disseny” (Elazar) federal, amb dimen-

sions religioses, polítiques, econòmiques, socials, pensat per tot l'univers, i tot plegat li dóna un to utòpic que el posa al costat de federalistes socials posteriors, com per exemple en Proudhon.

Podem dir que l'Althusius és a l'origen d'una manera particularment europea de pensar el pacte federal, com a contramodel de la sobirania, sigui la del Rei o de la Nació o de l'individu. A partir de l'Althusius, a Europa hi va haver més pensadors federalistes “antisobiranistes”, tan des de l'esquerra, com des de la dreta. En aquesta tradició entrarien en Proudhon, també en Pi i Margall, els anarcosindicalistes de la CNT, i molts més. Però també hi entrarien pensadors cristians, sobretot catòlics, de l'època d'entreguerres com l'Emmanuel Mounier o l'Alexandre Marc - el “federalisme integral” dels personalistes, algun d'ells es convertirien en referències per a en Jordi Pujol i el catalanisme cristià. Els pensadors socials catòlics d'entreguerres que van desenvolupar el concepte modern de subsidiarietat. El moviment europeista de després de la segona guerra mundial, com ara l'Henri Brugmans o en Denis de Rougemont, inventor del terme de l'Europa de

les regions, o sigui, els pioners del moviment europeista, abans que els Estats fessin seva la idea de la integració europea i la capgriessin.

O sigui, que podem establir una gran tradició del pensament federal europeu, antisobiranista, crític amb l'Estat, amb elements utòpics de “gran disseny”.

Això és molt diferent de la visió del federalisme com a un joc polític entre dos nivells governamentals, els Estats federats i l'Estat federal, que sí que lliga amb la idea de la sobirania, però una sobirania compartida entre dos. Aquesta idea del federalisme com a principi d'organitzar un Estat d'estats, un joc de dos nivells de govern, per tant reduït a l'esfera política, té els seus orígens en l'invent de la federació a finals del segle 18 a Amèrica. És la idea dels “federalistes”, els que van escriure i defensar la constitució dels Estats Units d'Amèrica. Evidentment, es tractava d'una idea revolucionària, que havia de servir per unificar el país, crear una Nació. Tanmateix, no unificar-la de manera absolutista, amb una sola autoritat legítima i, al mateix temps, sobirana. Els pares fundadors

dels Estats Units van dotar-les d'una constitució federal amb una doble divisió de poders. En primer lloc, la coneguda divisió montesquieuana entre els poders executiu, legislatiu, jurídic. En segon lloc, una divisió entre el poder dels Estats membre i el poder de la Federació. Es tracta d'una constitució, és clar, ben allunyada del gran disseny de l'Althusius. Es basa en els drets de l'individu, no en els grups i gremis, ni en els estament o ciutats. Individualista, no corporativista. Però amb dos nivells d'estatalitat. Però tampoc basat en l'absolutisme sobiranista. No hi ha drets de grup, però sí drets dels estats federats, constitucionals, que pacten. Si es defensa que, sobre un territori, de sobirà només n'hi pot haver un, i que aquesta sobirania no es pot compartir, llavors el debat de qui la té, si bé la Federació, o bé el “sovereign state of Alabama” i els seus co-estats, és indeterminable...

És indubtable que el model d'estat federal dels EUA, la Federació, s'ha convertit en el model de referència del món pel que fa al federalisme. Les constitucions posteriors de federacions com Canadà, Alemanya (em refereixo a la del 1949), Austràlia, Argentina, Mèxic, Nigèria, per

esmentar-ne només algunes d'una llista llarga, s'hi han inspirat. Són federacions. Els “grans dissenys” del federalisme societal i universalista, no reduït al model estatal ni tan sols a l'esfera política, i les alternatives polítiques al model de la federació, com ara la Confederació, les Lligues, les federàcies o els estats associats, han quedat, durant molt de temps, mig oblidats o relegats a un segon terme.

Els federalistes nord-americans eren nacionalistes americans, de fet, el públic contemporani els titllava així. Rebutjaven el que hi havia, la “confederació” de les 13 colònies que s'havien guanyat la independència, i maldaven per establir una unió que anés molt més enllà d'una mera Confederació. En molts altres casos, per exemple a Alemanya o Suïssa, el camí cap a la federació també va passar per una confederació, i els federalistes guanyaven els confederalistes.

El joc polític entre els dos nivells que es juga en una federació va sobre el grau d'autonomia dels estats federats, però també sobre la seva influència sobre el govern

de l'estat federal sencer. És un joc entre dos nivells; en el seu si, els estats membre de la federació acostumen a ser estats centrals; pel seu compte, no són federacions de municipis, per exemple. Per tant, poden defensar el principi de subsidiarietat si s'aplica de baix a dalt per reglar la relació entre l'estat central i els estats membre, però els estats federats podrien considerar "antifederal" aplicar-lo a les seves relacions amb els municipis, per exemple. Els municipis no tenen consideració d'estat. Pels estats federats, la sobirania està compartida, però només entre dos nivells.

Els federalistes tenen en comú no creure, com els absolutistes que de sobirania sobre el territori, només n'hi pot haver una (sigui la del monarca o la del poble o la de la Nació). Però mentre que alguns lluiten contra la sobirania en si, altres la volen compartir.

Fins ara, tot just he fet servir la paraula "Nació". La raó és senzilla. Tant en Bodin com l'Althusius vivien abans de l'època dels estats-nació. Ni el concepte modern de la Nació existia, en el seu temps. La fundació dels

Estats Units sí que la podem situar a l'inici de l'època de l'estat-nació.

Avui, segons alguns pensadors, ens trobem a les acaballes de l'època de l'estat-nació; altres diuen que pateix una crisi, a la que està reaccionant amb èxit. Actualment, una federació a l'estil nordamericà, l'exemple mateix ens ho demostra, pot ser un estat-nació. El model althusià, proudhonià, federalista integral etc., el pretenen reviure alguns dels que pensen que l'època de l'estat-nació ja està passant a millor vida, i els que pensen que, com a mínim a Europa, els estats ja tenen males cartes per continuar. Els que pensen en "Europes", així, en plural, ens pregunten on està actualment la sobirania, a Europa. I es veu que, com a l'Edat Mitjana, els espais de decisió són diferents i encoberts. En una Europa es paga amb l'euro. És una altra Europa, un altre territori, el que pretén protegir el tractat de Schengen. Encara és una altra la que va signar la carta social. Diferents acords, diferents territoris.

Sembla que la sobirania estatal, com a mínim a Europa, està en crisi. No sabem encara si en el futur serà

dividida, a la manera federal americana, en uns Estats Units d'Europa, o si serà més dispersa. Podem interpretar Europa com una confederació d'estats-nació, com una incipient federació europea d'estats membre, però tanmateix amb una identitat, i un demos europeu, pròpies. En aquests dos casos, estaríem davant d'un joc de dos nivells, de sobirania estatal o de sobirania dividida, amb dues esferes d'acció separades. Però també podríem pensar en una Europa "condominió", d'actors diferents per tasques diferents, que ja sortiria dels models tradicionals, una Europa com un camp d'acció de molts actors, estats, regions, societat civil, sense jerarquies clares i, potser, primer cas d'un neo-medievalisme, d'una societat "post-moderna" o com a mínim "post-estat-nació", que podria acabar sent un "nou disseny". Podria ser que les esperances de molts de trencar els motllos de l'estat-nació tradicional fossin prematurs.

A Catalunya, un país europeu, sempre hi ha hagut aquestes esperances, i sempre hi ha hagut representants de les dues tradicions federals. Hi ha hagut el federalisme tipus societal i de "gran disseny", per exemple en al-

guna obra de Pi i Margall, o a la CNT. Però també hi ha hagut federalistes “polítics” que pretenien, en primer lloc, reorganitzar l’Estat espanyol de manera federal, per modernitzar-lo. Els uns maldaven per convertir Catalunya (i, eventualment, el món) en una societat federal; els altres, convertir Espanya en un estat federal, amb Catalunya com a estat membre. D’aquesta manera defensaven l’estatalitat catalana.

Òbviament, n’hi ha que confien, des de posicions de dreta o d’esquerra, en què l’estat-nació ja està a les acaballes. En aquest cas es podria recuperar una part de la filosofia federal d’un Althusius, d’un Proudhon, o bé, per la part de la tradició més catòlic-cristiana, del personalisme i del federalisme integral. A l’altra banda hi hauria els que estan convençuts que l’estat-nació encara té molt de futur. Si aquest estat-nació ha de ser Espanya, es podria continuar amb la seva modernització, i llavors caldria realitzar l’Espanya federal, en la forma d’una federació simètrica, i Catalunya seria un dels Estats-membre, amb autonomia, reconeixement (com a estat membre), constitució pròpia, o sigui: amb la típica combinació d’autogo-

vern i de govern compartit (*self-rule* i *shared rule*) que, des de la revolució nordamericana, defineix una Federació. Això sí, en aquest cas, caldria canviar o reformar profundament la constitució espanyola.

Tanmateix, en el cas que es vulgui mantenir i salvaguardar el caràcter de nació que té Catalunya, hi ha l'opció de l'estat-nació propi. La via sobiranista, però possiblement integrat en un sistema europeu de divisió (o dispersió) de la sobirania, com és la Unió Europea. Si considerem les despeses econòmiques, polítiques i fins i tot morals que té un procés de secessió, segurament podria ser interessant realitzar-la dins d'un context que baixi aquestes despeses. Un nou estat dins de la UE no hauria d'afrontar tasques com ara establir una nova moneda, negociar els tractats de comerç, o garantir ell sol la seva defensa. Per altra banda, la seva sobirania sempre serà reduïda.

És en el cas que la secessió es consideri una via no pertinent o massa costosa, i aquesta sembla que és l'opinió majoritària de la societat catalana, caldria mantenir

una *polity* comú, però al mateix temps respectuosa amb l'existència de més d'una Nació en el seu si. En aquest supòsit, les formes federals diferents de la federació mononacional simètrica a l'estil nordamericà potser tornin a considerar-se alternatives interessants, encara que, per a alguns, sempre seran un mal menor. Entre les alternatives més discutibles podria haver-hi la confederació (una unió d'estats independents, que només deleguen determinades tasques a institucions comuns i que es reserven el dret de sortida). Durant l'últim segle, la confederació ha estat vista, potser erròniament, com una etapa prèvia en el camí cap a la federació. Sembla que ara tenim exemples per a un desenvolupament en contra direcció, que va de la federació cap a la confederació (de la URSS a la CEI) i, eventualment, cap a la desvinculació total. Tenim com a mínim un cas de federació amb trets confederals, la Bèlgica actual.

També podríem imaginar-nos solucions asimètriques. En primer lloc, formes d'acords federals, però que no són federacions, i que durant molt de temps semblaven antigalles, relictos de l'època anterior a la d'estat-nació.

Podrien tornar a ser interessants. Fins i tot podrien combinar-se amb una organització federal de l'Estat, com és el cas de Puerto Rico, un "Estat associat" que conviu en forma de federàcia amb els EUA que són una federació. En aquest cas es balanceja la relació entre autogovern i govern compartit d'una manera particular. Puerto Rico té més autonomia que un Estat membre (té dret a la secessió pactada, no paga impostos federals, té un idioma oficial addicional etc.), però, en compensació, té menys vot en les decisions col·lectives (no té senadors, ni vot en la cambra de representants, i els porto-riquenys no participen en eleccions presidencials, sinó només en les eleccions primàries dels partits nordamericans).

Un segon model seria la federació asimètrica, que reconeix determinats drets i estatus només a una part dels seus Estats membre. Amb una mica de fantasia institucional, ens podríem imaginar perfectament, com ha fet en Ferran Requejo, combinacions d'elements federals simètriques, asimètriques i confederal. Si partim de la base que qualsevol acord o pacte federal podria incloure les dimensions simbòlic-lingüístiques, institucionals, de

competències, fiscals i internacionals, ens podríem imaginar una Espanya amb trets federal-simètrics, confederals, i federal-asimètrics a l'hora, segons la matèria o la institució. Una Espanya que accepta totes les seves llengües a tot el seu territori, però amb graus de protecció i obligació diferents. On totes les autonomies podrien tenir una política exterior, però només algunes ser membres de la UNESCO, per exemple. On hi ha drets de vet asimètrics en assumptes de l'estat central que poden afectar la supervivència de les nacions minoritàries. I tot això combinat amb un sistema fiscal d'una federació simètrica. També podríem inspirar-nos en l'Althusius, i combinar elements territorials amb altres de no-territorials, de democràcia de consens a nivell del territori de l'Estat.

Però abans d'entrar en una visió massa eufemista de les possibilitats de l'àmplia gamma de tipus de relacions federals (però protectors amb la plurinacionalitat), que ens podríem imaginar, no cal oblidar que la forma més coneguda d'un estat federal és la federació simètrica i que aquesta ha estat ben sovint al servei de l'estat-nació i de la seva construcció. I que la cultura federal és dife-

rent de la nacional, tal com constata en Miquel Caminal (2002: 37): “La cultura nacional defiende el nosotros, la cultura federal es imposible sin el otro.” Cosa que pot ser vista com un avantatge o com un entrebanc, segons el punt de vista i la situació.

Fent una mica d’història dels termes hem recordat que ni la sobirania, ni el federalisme van ser pensats, originalment, per l’Estat-nació modern. Ambdós s’hi han adaptat i, en correspondència, la seva relació amb el fet de la plurinacionalitat és problemàtica.

El federalisme en situacions de plurinacionalitat no és fàcil. És difícil “pactar” en situacions de majories i minories nacionals, on les minories temen el pes numèric, si més no, de la majoria, i on la majoria no dedica gaires esforços a entendre la posició de les minories. Amb la càrrega històrica al darrera, que inclou èpoques de repressió important, i un sistema de partits on es barregen els que actuen en tot el territori estatal i els que no, no fan créixer la confiança mútua. Sota aquestes condicions, és difícil que les nacions pactin, o tan sols es reconeguin mútua-

ment l'existència, i el dret a la supervivència, i que considerin l'Estat comú com a seu. De manera més o menys camuflada, la nació majoritària pot mantenir posicions “sobiranistes”, de sobirania popular o nacional, reconeixent un sol *demos*, el de l'estat sencer, amb la majoria corresponent i previsible. Tenir la majoria, en democràcia, dona poder. En Estats federals simètrics, la majoria de territoris podria deixar en minoria els territoris de les nacions minoritàries. No està dit enlloc que els acords federals, en situacions plurinacionals, siguin estables ni que realment puguin satisfer les reivindicacions de les nacions minoritàries. Cosa que podria significar que, potser després d'un temps d'intentar-ho, i malgrat tots els avantatges teòrics dels acords pactats, la Nació minoritària podria tornar a posar sobre la taula la qüestió de la independència, sobretot en situacions en què les despeses de la secessió semblin o realment siguin baixes.

LA UPEC

L'11 de novembre de 2004, un grup de persones compromeses amb les polítiques d'esquerres i vinculades als àmbits social, intel·lectual, polític i acadèmic van constituir la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (la UPEC). Es tracta d'una iniciativa que sorgeix de la necessitat d'omplir un buit pel que fa als escenaris de debat plurals dels sectors progressistes a Catalunya.

La UPEC vol ser un gran espai de trobada, reflexió i estudi sobre aquells temes que preocupen als sectors socials democràtics i d'esquerres.

El programa docent de la UPEC té dues característiques bàsiques:

- Contribuir al desenvolupament de la cultura democràtica d'esquerres
- Participar en l'anàlisi de les polítiques aplicades, des d'una perspectiva estratègica d'esquerres.

La UPEC crea un espai d'intercanvi entre ponents i participants que combina la reflexió i l'aprenentatge per tal de plantejar propostes pels reptes que té Catalunya.

Establint, d'aquesta manera, les bases per construir una societat millor apostant per la transformació social. Així mateix, la universitat progressista contribueix a enfortir els mecanismes de difusió, reflexió i elaboració de la cultura i les idees de les esquerres catalanes.

La principal fortalesa de la UPEC prové de la xarxa d'entitats i que formen part del projecte i li donen suport. Des del principi del projecte la base associativa de la UPEC ha crescut, enriquint-ne el contingut i aportant mirades diferents sobre la realitat.

Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya

Entitats del Consell Social que donen suport al projecte:

Acció Escolta de Catalunya
Acció Jove - Joves de CCOO
Associació d'Estudiants Progressistes - AEP
Associació de Joves Estudiants de Catalunya - AJEC
Associació Catalana d'Investigacions Marxistes
Associació Catalana per la Pau
Avalot- Joves de la UGT de Catalunya
Casals de Joves de Catalunya
Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC
Col·lectius de Joves Comunistes - CJC-Joventut Comunista
Comissions Obreres - CCOO
Cooperació
Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya
Centre de Recerca Econòmica i Social de Catalunya
Entorn SCCL
Escola Lliure El Sol
Esplais Catalans
Fundació Cipriano García
Fundació Catalunya Segle XXI
Fundació Ferrer i Guàrdia
Fundació Josep Comaposada
Fundació Josep Irla
Fundació l'Alternativa
Fundació Pere Ardiaca
Fundació Rafael Campalans
Fundació Terra
Fundació Nous Horitzons
Joves d'Esquerra Verda – JEV
Joventut Socialista de Catalunya
Món-3
Moviment Laic i Progressista
SOS Racisme
Suburbe Associació Cultural Octubre
Unió General de Treballadors – UGT

Ponències 2008

El carrer a la Universitat, la Universitat al carrer

ISBN: FAKE 978-84-01-42913-2

**codi de
barres**

Universitat
Progressista
d'Estiu
de Catalunya

UPEC

Ptal de l'àngel, 42 2n A 08002 Barcelona
Tlf: 663 062 804 - 637 799 029
info@upec.cat | www.upec.cat

Amb la col·laboració:

 Generalitat
de Catalunya

 Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Ajuntament de Barcelona